

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ ÜLKE RAPORU

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konum, Doğal Kaynaklar ve Çevre

Güney Afrika Cumhuriyeti Afrika Kıtasının güney uç bölgesini kaplayan ve Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusuna uzun kıyıları bulunan üç tarafı denizle çevrili bir yarımada konumundadır.

Doğal zenginlik olarak bitki örtüsü ve yaban hayvanı çeşitliliği de büyük zenginlik arz etmekle birlikte, bu olgu değerli madenlere olan ilgi nedeni ile gölgede kalmaktadır. Örneğin zengin bitki örtüsü çeşit bakımından dünyada üçüncü sırada yer almaktadır. Bitki örtüsü genel olarak 5 bölüme ayrılabilir. Bunlar; ormanlar, savanlar, otlaklar, yarı çöllere, çöllere ve makiler şeklindedir. Ormanlar tropik ve sub-tropik olmak üzere iki tipte olup, yağışların en fazla olduğu doğudaki dağ yamaçlarında yer alır.

Akdeniz ikliminin hakim olduğu güney bölgelerinde makiler bulunur. İç bölgelere doğru savanlar görülmeye başlanır ve ardından coğrafyada batı bölgelerine doğru otlaklar görülmeye başlanır. Ülkenin kuzeyinde Kalahari Çölü ve güneyi ile batısında Namib Çölü yer almakta ve buralarda çöl bitkileri görülmektedir. Fakat bilinçsiz kullanım neticesinde batıdaki Namib Çölünde bol bulunan Cape maunu ve Cape abanozu gibi mobilyacılıkta kullanılan kıymetli ağaçlar tükenmiştir.

Güney Afrika Cumhuriyeti dünyada aynı anda 5 büyükbaş yaban hayvanına (aslan, leopar, fil, bufalo ve gergedan) doğal ortamlarında ev sahipliği yapan tek ülke konumunda olup ülke turizminde de önemli rol oynamaya başlamıştır. Ülkenin çeşitli bölgeleri Milli Park ilan edilmiş, mevcut hayvan türleri bu bölgelerde korunmaya alınmıştır.

Bu zenginliklere tezat oluşturacak nitelikte önemli bir de doğal kaynak eksikliği bulunmaktadır. Güney Afrika'da su yetersizliği en büyük kıtlıklardan birisidir. İçme ve sulama amaçlı su ihtiyacı küçük göl ve ırmaklar ile göletlerden karşılanmaktadır. Bu durum ülkede alternatif enerji olarak termal santralleri (hidrokarbon veya kömür yakıtlı) vazgeçilmez kılmaktadır.

Ülkede iklim bölgelere göre önemli değişiklik gösterir. Batıda Atlas okyanusu kıyılarında yer alan Western Cape bölgesinde Akdeniz iklimine benzer bir yapı vardır. İç kesimlerde kısmi yarı-çöl iklimi ve kurak-soğuk kış ve yağmurlu yaz mevsimleri yaşanmaktadır. Doğuda Hint Okyanusuna kıyıları bulunan Kwazulu eyaletinde ise yüksek nem oranlarının görüldüğü yarı-tropik bir iklim yaşanır. Kar yağışı oldukça ender ve sadece en yüksek bölgelerde görülebilmektedir.

İdari Yapı

Güney Afrika Cumhuriyeti oldukça yeni sayılabilecek bir yerleşim merkezidir. Bölgeye ilk olarak kuzeyden göç eden Khoisan kabilesi ve bunun ardından da Bantu kabilesi yerleşmiştir. Bölgenin Avrupa tarafından keşfi 1488 yılında Portekizli kaşif Bartholomeu Dias'ın Cape bölgesini dolaşması ile başlamıştır. Ardından Vasco de Gama da Hindistan'dan Cape'e ulaşmıştır. İlk Avrupalı koloni ise 1652 yılında Dutch East India Company'e ait bölgeden geçen gemilere gıda tedarik istasyonu olarak hizmet vermek üzere kurulmuştur. Ardından Hollanda'dan gelen göçmenler ile yerleşim bölgesi stratejik açıdan önemli bir konuma gelmiştir. Bölge, Hollanda ve İngiltere arasında güç mücadelesine sahne olmuştur. Yönetim şekli olarak, 1910 yılında Güney Afrika Birliği ve 1961 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti tesis

edilmiştir.

GAC 1994 yılında geçici anayasa ile demokrasiye geçerek, yerli halk ülke yönetimini (avrupa kökenlilerden) devralmıştır. 1996 yılında mevcut anayasa yürürlüğe konulmuştur. Ülkede yasama, yürütme ve yargı güçleri birbirinden ayrılmıştır. GAC’nde merkezi bir ulusal devlet ve ayrıca 9 eyalet başkanlığı bulunmaktadır. Parlamento, Ulusal Meclis (national assembly) ve Eyaletler Milli Konseyi (national council of provinces) olmak üzere, iki kanattan oluşmaktadır. Ulusal yasama organı olan “Ulusal Meclis” 400 milletvekilinden oluşmakta ve 5 yılda bir doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Parlamantonun diğer kanadı olan Eyaletler Milli Konseyi ise, ülkedeki 9 eyaleti eşit sayıda temsilen toplam 90 üyeden oluşmakta ve doğrudan eyalet meclisleri ve yerel idare tarafından belirlenmektedir. Yasama süreci ve merkezi Hükümet icraatında, eyaletlerin menfaatlerinin dikkate alınıp alınmadığını gözetmekle sorumludur. Öte yandan; genel seçimle yenilene Ulusal Meclis, bünyesindeki siyasi partilerce aday gösterilen üyelerinden birini devlet başkanı olarak seçmektedir. Yürütmenin başı olan Devlet Başkanlığı görevi beşer yıl süreyle en fazla iki defa üst üste yapılabilmektedir. Bir Başkan Yardımcısı bulunmaktadır. Ülke yönetim gücünün büyük bir bölümü; Ulusal Meclis ile (devlet ve hükümet lideri konumundaki) Devlet Başkanının elindedir. Devlet Başkanının, Meclis’te oy kullanma hakkı bulunmamaktadır. Hükümet üyeleri de, Ulusal Meclis’teki milletvekillerinden oluşmaktadır. (bazı zorunlu durumlarda milletvekili olmayan bir-iki bakan dışardan atanabilmektedir) Eyalet Başkanlıkları ise, daha çok kendi eyaletlerindeki yerel sorumluluklara sahiptir. GAC toprakları 9 eyalete ayrılmış olup bunlar; Gauteng, Western Cape, Kwazulu Natal, Eastern Cape, Northern Cape, Limpopo, Mpumalanga, Free State and the North West’dir. Yasal başkent Cape Town olmakla birlikte yönetim için başkent Pretorya’dır. Diğer önemli şehirler Johannesburg, Durban, Port Elizabeth, Bloemfontein ve East London’dır. Yönetimde 1994 yılından sonra başlayan önemli değişimler çerçevesinde ülkede 9 bölgesel hükümet oluşturulmuştur. GAC ekonomisinin en önemli eyaleti Gauteng’in endüstri, ticaret ve madencilik merkezi olarak toplam GSYİH içindeki payı %40 oranını bulmaktadır. Eyalet nüfusu yaklaşık 9 milyon civarındadır. Ekonomide ikinci önemli bölge Kwazulu-Natal toplam 9,6 milyon nüfusu ve Durban şehri limanı odaklı yapısı ile turizm, tarım ve ağır sanayiye dayalı bir ekonomiye sahiptir. Üçüncü olarak, Western Cape bölgesi 4,6 milyon nüfusu ile önemli eyaletler arasında yerini almakta, daha sınırlı endüstri ve maden kaynağına sahip olmasına rağmen diğer eyaletlere göre daha tutarlı ekonomik performans göstermektedir. Bu bölgede tarım (özellikle şarap endüstrisi) ve turizm konuları iyi işletilmekte olan alanlardır.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

GAC nüfusu 2012 yılı verilerine göre 52,8 milyon civarında hesaplanmaktadır. Doğurganlık oranı %2,7 (kadın başına düşen çocuk sayısı), ortalama yaşam süresi 50,7 olarak kaydedilmiştir. Kentleşme oranı da %59,2 gibi yüksek bir rakam olup bunun hızla artma eğiliminde olduğu belirtilmektedir.

Kentlerin toplam nüfusa oranlarıyla başlıca yerleşim yerleri Kwazulu-Natal (%20,9), Gauteng (%20,1), Eastern Cape (%14,6) ve Western Cape (%10) şeklindedir. Yönetimde muhafazakar kesim (beyazlardan oluşan grup) ile radikal siyah grupların ağırlıkları marjinal seviyelere inmiştir. Irk ayrımı nedeniyle yoksul kalmış kesim olarak görülen siyahların ekonomide güçlenmesi için Black Economic Empowerment programı yürütülmektedir.

Güney Afrika Cumhuriyeti’nde nüfus ve işgücü alanında önemli değişim yaşanmaktadır. Nüfus artış hızı önemli ölçüde azaltılmış olmakla birlikte; komşu ülkelere göç ve yerleşim amaçlı göç yaşanırken, ırkçılığın sona ermesi ile korkulu bir hayat yaşamaya başlayan nitelikli beyazlar da

ülkeyi terk ederek gelişmiş ülkelere göç etmektedir. Bu nedenle özellikle nitelikli orta kademe ve yönetici personel yetersizliği ciddi şekilde hissedilmekte ve çare aranmaktadır.

Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

GAC'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalar: Antarctic-Environmental Protocol, Antarctic-Marine Living Resources, Antarctic Seals, Antarctic Treaty, Biodiversity, Climate Change, Climate Change-Kyoto Protocol, Desertification, Endangered Species, Hazardous Wastes, Marine Dumping, Law of the Sea, Marine Life Conservation, Ozone Layer Protection, Ship Pollution, Wetlands, Whaling.

GENEL EKONOMİK DURUMU

Serbest piyasa ekonomisine sahip GAC, gelişmekte olan pazar (emerging market) konumundadır. GAC ekonomisi, gelişme yönlü bir yapı sergilemektedir. GAC'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi 1994 yılında demokrasiye geçişle birlikte gerçekleşmiştir. Bu durum GAC ekonomisinin başlıca ticari ortaklarının eğilimi ve ülkedeki diğer gelişmeleri de doğrudan etkilemiş görünmektedir.

GAC, özellikle sahra-altı Afrika ülkeleri olmak üzere, Afrika kıtası ülkelerini de etkisi altına alan örnek bir ülke konumuna gelmiştir. Sahra-altı Afrika ülkeleri için açılan kapı olarak da nitelendirilmektedir. GAC'ın diğer ülkeler ile ilişkilerinin son yıllarda derinlik ve yoğunluk kazandığı gözlenmektedir. Kıtada siyasi ve ticari alanda önemli uluslararası örgütlenmeler (African Union-AU, South African Development Community-SADC gibi) de hız kazanmış olup, GAC'ın bu alanlarda önemli yeri ve rolü bulunmaktadır.

GAC, dünya ekonomisinde ağırlığı bulunan gelişmiş ülkelerden geniş ilgi görmektedir. Ekonomi programında ülkenin orta vade planı önemli yer teşkil etmektedir. Programa göre pazar ekonomisine dayalı olan GAC ekonomisinin bu yapısının süreceği ve kamu-özel sektör ortaklıklarının da özendirilmeye devam edeceği vurgulanmaktadır. Ulaştırma ve enerji alanlarında önemli kamu yatırımları söz konusudur.

Ülkede nüfusun belirli bir kesiminin 1994 yılında sona eren ırk ayrımı rejimi boyunca ekonomiye katılma, mülk sahipliği, eğitim ve temel iş yapma becerilerinin gelişimi gibi konularda geride bırakılmış olması, günümüzde halen yüksek işsizlik oranları, gelir dağılımında eşitsizlik gibi önemli yapısal sorunların da kaynağını teşkil etmektedir. Nitekim, %27 seviyesindeki işsizlik, özellikle genç ve siyah nüfus için ciddi sorun oluşturmaktadır. Siyah vatandaş istihdamının artırılması için özel teşvikler söz konusudur.

Bu çerçevede, hâlihazırda uygulanan temel devlet stratejileri ve ekonomik dönüşüm programları, yapısal sorunların aşılması ve dezavantajlı bırakılmış grupların ekonomideki varlığı ile etkisinin artırılması amacını taşımaktadır. Nüfusun büyük bir kısmı yoksulluk içerisinde bulunmaktadır. Ülkedeki gelir dağılımında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Ülkede tüketici profili zengin ve yoksul olarak uç noktalara yığılmış durumdadır. Dolayısıyla tüketici eğilimi ve davranışları da farklı olabilmektedir. Bu çerçevede, GAC Hükümetince doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına (sanayileşmeye) önem verilmektedir.

Dünya Bankasının verilerine göre, toplam döviz rezervi (altın dahil) 2017 yılında yaklaşık 51 milyar Dolar olup, buna karşılık toplam dış borç stoku 2017 yılında 176,3 milyar Dolara yükselmiştir. Rezervin, dış borç stokuna oranı %28'dir. Ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı ise, 2017 yılında 1,3 milyar Dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Temel Ekonomik Göstergeler

	Birim	2016	2017	2018*	2019*	2020*
GSYİH (cari fiyat)	milyar \$	296	349	368	371	386
GSYİH büyüme (sabit fiyat)	%	0,4	1,4	0,8	1,2	1,5
GSYİH kişi başına (cari fiyat)	\$	5.326	6.182	6.377	6.331	6,491
Enflasyon (tüketici fiyatları-ort)	%	6,3	5,2	4,6	4,9	5,4
Toplam Tasarruf/ gsyih	%	16	16	14	14	14
Toplam Yatırım / gsyih	%	19	18,8	17,9	17,8	17,8
Toplam Kamu Borcu / gsyih	%	51	53	56,7	57,8	59,7
Kamu dengesi / gsyih	%	-4,0	-4,3	-4,4	-5	-5
İşsizlik oranı	%	26,7	27,4	27,1	27,5	27,8
Cari Hesap Dengesi	milyar \$	-8,2	-8,2	-12,3	-12,6	-14,3
Cari Hesap Dengesi / gsyih	%	-2,7	-2,3	-3,3	-3,4	-3,7

Kaynak: IMF (11.04.2019). *IMF Tahmini

Ekonomi Politikaları

Yönetimin önemli bölümünü kontrolüne almış olan siyahi yerel halk ülkede yaygın bir hakimiyet kurmuş durumdadır. Günümüzde GAC'da ırk ayırımı dönemi sonrası radikal değişimler yaşanmaktadır. Ekonomide siyah rengin güçlendirilmesi kavramı ile oldukça önemsenen bir program sürdürülmektedir. GAC dünya ekonomisinde ağırlığı bulunan gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerden geniş çaplı ilgi görmektedir. Ekonomi programında ülkenin orta vade planı önemli yer teşkil etmektedir. Programa göre pazar ekonomisine dayalı olan GAC ekonomisinin bu yapısının süreceği ve kamu-özel sektör ortaklıklarının da özendirilmeye devam edeceği vurgulanmaktadır. Fakat özelleştirmenin eski popülaritesini yitireceği ifade edilmektedir. Bunun ulaştırma ve enerji alanlarında önemli kamu yatırımlarının devletçi yaklaşım ile programda yer almasından kaynaklanacağı belirtilmektedir.

Ekonomik Performans

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC) ekonomisi dünyadaki en 'açık' ekonomilerden birisidir. GAC'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi 1994 yılında barışçıl ve başarılı bir şekilde demokrasiye geçişiyle birlikte gerçekleşmiştir. Bu durum GAC ekonomisinin başlıca ticari ortaklarının eğilimi ve ülkedeki diğer gelişmeleri de doğrudan etkilemiş görünmektedir. Günümüzde GAC'nin ekonomisi gelişmiş bir yapı sergilemektedir. Fakat aynı zamanda nüfusun büyük bir kısmı da yoksulluk içerisinde bulunmaktadır. GAC'nin gelir dağılımında büyük bir farklılık yaşanmaktadır.

Ekonomik Hedefler

Kendisi de iş dünyasından gelmekte olan Güney Afrika Cumhuriyeti Devlet Başkanı, işsizlik, fakirlik ve az gelişmişlik gibi yerleşik sorunlarla mücadele etmekte olan ve adil, eşitlikçi ve katılımcı bir ekonomik dönüşüm sağlama arzusundaki Afrika kıtasının sorunlarının aşılmasında kamu- özel sektör işbirliğine önem vermektedir.

Bu çerçevede gerek kıta gerekse ülke açısından en önemli hedeflerden birisi mevcut hammadde kaynaklarından en etkin şekilde yararlanabilmek üzere daha fazla sermaye ve teknoloji çekilmesi; kıtada uzmanlık ve yetkinliklerin geliştirilmesi; ayrıca gelişmiş ülkelerin en iyi uygulamalarının transfer edilmesidir. Buna ilaveten, hammadde ve emtia üretiminin ekonomideki ağırlığı nedeniyle fiyat dalgalanmalarına karşı kırılganlığın azaltılmasını teminen ara ve nihai ürün üretimine daha fazla ağırlık verilmesi de öncelikli görülmektedir.

Merkez Bankasının temel politikası enflasyon ve döviz kurlarında ve dolayısıyla para piyasalarında istikrarı sağlamaktır. Enflasyonu %3-6 aralığında korumaya çalışmaktadır. Devlet Başkanı Ramaphosa, önümüzdeki 5 yıl içinde ülkeye 100 milyar ABD Doları tutarında yatırım çekme hedefini koymuştur. Afrika Birliği'nin 2063 yılları hedefleri çerçevesinde, doğal kaynakların kıta içinde işlenmesi, emek-yoğun üretim sektörlerinin geliştirilmesi, tarımsal üretkenliğin artırılması ve okyanus ekonomisinin genel ekonomiye katkısının geliştirilmesi öne çıkmaktadır. Bu itibarla, Güney Afrika Cumhuriyeti de kazan-kazan mantığı çerçevesinde, özellikle altyapının geliştirilmesine yönelik en iyi uygulamaların paylaşılması, üretimde verimliliğin artırılması, küçük ve orta ölçekli firmaların geliştirilmesi gibi alanlarda yabancı yatırımların katkısını aramaktadır.

Ülkede altyapı yatırımları devam etmekte, ayrıca özel ekonomik bölgeler (SEZs) ve teşvik mekanizmaları ile üretime yönelik yatırımların artırılması yönünde çaba harcanmaktadır. Yatırımlara yönelik tek pencere uygulaması ile bürokratik süreçlerin kolaylaştırılması ve yatırımın önündeki engellerin giderilmesine yönelik iyileştirmeler yapılmaktadır. Afrika'nın Nijerya'dan sonraki ikinci büyük ekonomisine (GSYİH) sahip olan Güney Afrika Cumhuriyeti, bankacılık altyapısının, bilgi-iletişim imkânlarının, ulaştırma ve lojistik ağlarının gelişmişliği gibi konularda öne çıkmakta; hukuki altyapının gelişmişliği ve yatırımcılara ulusal mevzuat çerçevesinde sağlanan koruma da önemli bir güvence unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Bölgesel Görünüm ve Katılımlar

Bölgesel görünüm açısından Afrika ve özellikle Sub-Sahara bölgesi dünyadaki diğer bölgesel gelişmelerden oldukça farklı durumdadır. Uzun yıllar sosyal ve siyasi çalkantılar, anlaşmazlıklar ve iç savaşlar hüküm sürmüş olup 1960'lı yıllarda 54 adet savaş yaşanırken bugün bu sayı 4'e inmiş durumdadır. Ekonomik ve sosyal açıdan dünyanın en az gelişmiş bölgesi olarak yoksulluk, güvenlik ve sağlık sorunları ile mücadele edilen bölgeye dünya ekonomisinde ağırlığı olan (G8 ülkeleri başta olmak üzere) gelişmiş ülkelerin destekleri ve GAC'ın kendi iç dinamikleri ile bölgede bir süredir hızlı bir değişim süreci başlamıştır.

- **“New Partnership for Africa’s Development” (Nepad)**

GAC'da ekonominin nispeten daha iyi olması ve apartheid döneminin sona erip siyahların BEE hareketi içinde dünya ekonomisiyle bütünleşmesi gayretleri tüm bölgeyi etkilemiştir. Bu çerçevede kıtada AU (Afrika Birliği) kurulması yönünde adımlar atılmaya çalışılmıştır. Ekonomik güçlükler bu etkinliğin çapını doğrudan etkilemekle birlikte dünyadan önemli destek temin edilmektedir. Afrika Birliği'nin ilk resmi toplantısı devlet başkanlarının da katılımıyla Temmuz 2002'de Durban-GAC'da gerçekleştirilmiştir. Örnek olarak Avrupa Birliği formatı üzerinde durulmakta, gündemde ortak parlamento kurulması, merkez bankası ve tek para birimi, adalet divanı ve yatırım bankası kurulması gibi konular yer almaktadır. AU tarafından bugüne kadar Fildişi Sahilleri, Togo ve Comoros'da önemli siyasi adımların atılmış olması, politik krizlerin çözülmesinde yararlı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. 2003 yılında kurulan AU Barış ve Güvenlik Konseyi BM modelini örnek almakta; soykırımı, anayasaya aykırı durumlar ve insan hakları ihlalleri gibi konularda hizmet vermeyi hedeflemektedir.

- **Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU)**

Bölgede Botswana, Lesotho, Namibya, Swaziland (the "BLNS" states) ve GAC'ı kapsayan SACU olarak bilinen en eski anlaşma olup 1910'lardan bu yana devam etmektedir. GAC'ın gümrük vergileri son yıllarda AB ile serbest ticaret anlaşması ve DTÖ ile yapılan anlaşmalar doğrultusunda düşürülmüştür. Ancak söz konusu ülke grubu aralarındaki bazı imtiyazları yine devam ettirmektedir. ABD ile Haziran 2003'ten itibaren görüşmeler başlatılmış, ancak henüz pek önemli bir gelişme kaydedilmemiştir. Bu ülkeler zaten ABD pazarına “African Growth and Opportunity Act” ile gümrük vergisi olmaksızın erişebilmektedir. Bu ülkeler Latin Amerika ve Hindistan ile de ticaret anlaşmaları imzalamanın üzerinde durmaktadır. Bunların dışında GAC'ın içinde yer aldığı diğer bölgesel örgütler; Güney Afrika Gelişme Topluluğu (SADC) ve Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (Comesa) şeklindedir. Comesa'nın mevcut 20 üyesi; Angola, Burundi, Comoros, Kongo, Cibuti, Mısır, Eritrea, Etopya, Kenya, Libya, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Rwanda, Seychelles, Sudan, Swaziland, Uganda, Zambia ve Zimbabwe'dir. Toplam 374 milyon kişiden oluşan Comesa alanı, 203 milyar ABD dolarını aşan GSYİH'ya sahiptir. Lesoto, Mozambik ve Tanzanya 1997'de Comesa'dan ayrılmıştır. Namibya da SADC faaliyetlerine ağırlık vermek üzere 2003 yılında ayrılmıştır. Bunda GAC'ın Comesa yerine SADC içinde yer almasının önemli rolü bulunduğu ifade edilmektedir.

- **BRICS**

Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi yükselmekte olan ekonomilerden oluşan bir politik entegrasyondur. GAC bu gruba 2010 yılında dahil olmuştur.

Sektörler

GAC ekonomisinde başta madencilik olmak üzere, turizm, ulaştırma, enerji, imalat/sanayi ve tarım temel sektörlerdir.

Güney Afrika'da maden bakımından dünyanın en zengin doğal kaynakları bulunmaktadır. Başlıca madenleri; platin, altın, bakır, elmas, kömür, vanadyum, uranyum, manganez, krom, demir cevheri, asbest, antimon, kalay, tungsten, mika ve nikeldir. Bunların haricinde 35 değişik maden de bulunmakta, turizm sezonlarında platin ve altının yanı sıra yarı-değerli taşlar ametist ve tanzanitten yapılmış takı eşyaları da dünya çapında büyük ilgi görmektedir.

Tarım sektöründe yıllar itibariyle üretim nispeten artış göstermekle birlikte, imalat ve hizmet sektöründe gözlenen önemli gelişmelere bağlı olarak ekonomideki payı sürekli azalmıştır.

GAC'de geniş bir imalat sanayi üretim yelpazesi bulunmaktadır. Bunlar arasında gıda, tekstil ve giyim, ayakkabı imalatı, metal, kimyasallar ve kağıt gibi tüketim malları üretimi yer almaktadır. Ayrıca, madencilik makineleri, ulaştırma ekipman ve araçları, elektrikli makineler, elektronik ve otomotiv sektörleri son yıllarda önemli ölçüde artmıştır.

Yönetim, küçük ölçekli yatırımlar aracılığı ile istihdamın geliştirilmesine öncelik verdiğini belirtmekle birlikte; Alusaf, Saldanha Çelik ve Columbus gibi girişimler ile sermaye yoğun şirketleri güçlendirme yoluna gitmiştir. İmalat sanayisi, koruma ile ikame edilmeye başlanmış ve ardından liberalleşme ile yeniden yapılandırılarak dünya pazarlarına uyum yoluna gidilmiştir. Bu durum; tekstil ve giyim sektörü gibi alanlarda rekabet gücü azalması ile daralma ve beraberinde taşıt araçları gibi yeni ihraç sektörlerinde büyüme getirmiştir.

İmalat sanayisi; madencilik ve enerji, ağır kimyasal ve mineral işletmeciliği ile demir-çelik gibi endüstrilere dayalı olarak büyük ölçüde sermaye yoğundur. GAC çelik endüstrisi dünyanın en büyük 25 üreticisi içinde yer almakta ve bünyesinde Columbus Stainless gibi küresel çapta yüksek rekabet gücüne sahip bir dizi üretici bulundurmaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

Tarım sektöründe yıllar itibariyle üretim nispeten artış göstermekle birlikte, imalat ve hizmet sektöründe gözlenen önemli gelişmelere bağlı olarak ekonomideki payı sürekli azalmıştır. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün GSYİH'nın içindeki payı 1980'li yılların ortasındaki %5 oranından 2006 yılında %2,5 oranına gerilemiştir. Bu sektörlerde istihdam, toplam çalışan nüfus içinde 2001 yılındaki %11 oranından 2006 yılında %6'ya gerilemiştir. Ayrıca bu sektörlerde ihracat da 1990'lı yıllarda gerilemeye başlamıştır.

Madencilik

Platin: Platin grubu metallerin (PGM) otomotiv sektöründe katalizör olarak kullanılmaya başlanmasının (ve emisyon ile ilgili yasaların daha ciddi bir hal almasının) yanı sıra, kimya ve bilgisayar-donanım sektörü ile mücevhercilikte (Çin ve Japonya'da) de daha yoğun kullanılmaya başlanması önemli talep artışı yaratmıştır. Bu nedenle platin madeni fiyatları geçen yıllar içinde sürekli yükselmiştir.

Altın: GAC altın maden işletmeleri derin katman madencilik teknolojisi konusunda dünya lideri olmakla birlikte bu yöntem giderek ekonomik olmaktan uzaklaşmaktadır. Uluslararası fiyatların son 20 yılda düşmesi ve rezervlerin azalmaya başlaması belirli maden ocaklarının kapanmasına yol açmıştır. Son yıllardaki altın fiyatı artışları ise sektörün toparlanmasını ve maden ocaklarının tekrar açılmasını sağlamıştır.

Turizm

GAC'de 1990'lı yıllardan sonraki siyasi değişim neticesinde uluslararası turizm sektörü dışa daha fazla açılabilmiştir. Ülke güçlü bir turizm potansiyeline işaret eden gerekli özelliklere sahiptir. Bunlar arasında; iyi bir iklim yapısı, kumlu sahillere, dağlar, oyun parkları, vahşi doğa rezervleri, spor tesis ve olanakları ve yaygın bir şekilde kullanılmakta olan İngilizce dili başlıca özellikleri olarak sayılmaktadır. Ayrıca GAC'nin coğrafi konumu da bölgesel turizm için ulaşımında ana bağlantı noktalarından birisini teşkil etmektedir.

En önemli deniz aşırı pazarlar Almanya, İngiltere ve ABD şeklindedir. Ülkeye deniz aşırı ülkelerden gelenlerin %90'ı turistik tatil amaçlı, kalan kısmın büyük bir kesimi de iş seyahati amacıyla gelmektedir. Afrika ülkelerinden arkadaş ve akraba ziyareti ve turistik tatil amaçlı gelmekte olan ziyaretçiler daha ziyade kısa süreli günlük alış-verişler yapmakta, deniz aşırı ülkelerden gelenler ise daha uzun süre kalarak daha fazla harcama yapmaktadır.

Turizm GAC'nin ekonomisinde en hızlı büyüyen sektörlerden birisi durumda olup yönetim tarafından İvmelendirilmiş ve Paylaşımlı Büyüme Girişimi programında anahtar sektörlerden birisi olarak ele alınmaktadır. Bu program sektörün emek yoğun olması nedeniyle GSYİH'nın büyümesine katkısının yıllık %6 oranına yükseltilmesi amacını taşımaktadır. Sektörün istihdamı 1,2 milyon kişi civarında olup, GSYİH içindeki payı %8 olarak tahmin edilmektedir ve 2014 yılı itibarıyla bu oranın %14'e yükselmesi beklenmektedir.

Ulaştırma ve İletişim Altyapısı

Ulaşım alt yapısı iş dünyasının ana bölümü için oldukça gelişmiş ve Afrika kıtasında bulunan en iyi yapıya sahiptir. Büyük çaplı ve etkin limanlar, mükemmel kara ulaşım ağı, özellikle ABD ve Avrupa ile oldukça iyi havayolu bağlantıları mevcuttur. Asya ve Afrika'nın diğer bölümleriyle de hava ulaşımı bağlantıları artmaktadır.

Fakat ulaşım ağının neredeyse tamamı apartheid (ırk/renk ayrımcılığı) nedeniyle ancak ana kentler ve önemli şehir bağlantıları için seçkin ve kaliteli düzeydedir. Afrikalıların kendi yerleşim yerleri olan kasaba ve diğer küçük yerleşimlerinin bulunduğu kırsal kesimde karayolu ve demir yolu ulaşım ağı zayıftır. Council for Scientific and Industrial Research (CSIR) raporunda, ülkenin uluslararası standartlara göre yüksek sayılabilecek miktarlarda lojistik maliyetleri bulunduğu (ülke GSYİH'sının %14,7 oranında), fakat bunun GAC'li üreticilerin rekabet gücünün artmasına katkısı olduğu vurgulanmaktadır.

Ulaşımındaki ağır vasıtaların aşırı yüklenmesinde denetim boşlukları baş göstermiş ve yolların yapısının aşırı yükten dolayı ciddi hasar görmesine yol açmıştır. Bakım yetersizlikleri de ortaya çıkmış, onarılmayan yollar diğerlerinin de daha hızlı yıpranmasında etken olmuştur. Hizmet standartlarındaki düşüş; lokomotif, raylı sistem ve limanlarda büyük çaplı yatırım ihtiyacına yol açmıştır. Toplu ulaşım sisteminin yokluğunda özel araçların taksi olarak kullanılması kentlerde yaşayanların çoğu için başlıca ulaşım aracı olmuştur.

GAC'da liman yatırımları harcamalarında da büyük artışlar görülmektedir. İki ana liman olan Cape Town ve Durban'da limanlara uğrayan kargo geçişlerinde son yıllardaki büyük artış liman yatırımı için önemli baskı doğmasına yol açmıştır. GAC'da iletişim ve teknoloji piyasaları bir Afrika ülkesi için oldukça gelişmiş düzeye sahiptir. Sektörde Telkom baskın konumda olup 2003'teki özelleştirmeden sonra sabit hat piyasasındaki tekel pozisyonunu sürdürmektedir. Vodacom, MTN ve CellC gibi operatörlerin piyasadaki faaliyetleri ile de sektör son yıllarda %50 oranında yıllık büyüme göstermiştir.

Enerji

GAC dünyada en düşük maliyetle elektrik üreten ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkede enerji devi ESKOM'un yeni nesil nükleer santraller yapması planlanmaktadır.

Ülkede hali hazırda Western Cape'de Koeberg de 1800 Megavat gücünde bir adet nükleer santral bulunmakta ve 17 milyar Rand değerinde yüksek ısılı helyum gaz soğutmalı nükleer reaktör için de bir proje bulunmaktadır.

GAC, ticari anlamda anlamlı sayılabilecek miktarlarda ham petrole sahip değildir. Ülkede petrol ihtiyacı Orta Doğu (İran ve S.Arabistan) ile Nijerya'dan karşılanmaktadır. Fakat son zamanlarda Mozambik'ten boru hattıyla getirilmeye başlanan gazın yakıt olarak kullanımına yönelme gözlenmektedir.

Sınırlı rezervlerine rağmen ülkede petrol rafineri kapasitesi anlamlı büyüklüğe ulaşmış ve kıtada Mısır'dan sonra ikinci konumdadır. GAC petrol ihtiyacındaki açığı kapatmak için ileri seviyede bir sentetik yakıt sektörü geliştirmiş durumdadır. Ham petrolden sentetik yakıt üretimi ülkedeki en büyük petro-kimya şirketi Sasol tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet tarafından 1993 yılında kurulan Mossgas; doğal gaz dönüşüm ve yoğunlaştırma yoluyla petrol, gaz yağı ve alkol gibi ürünler üretmektedir.

Bankacılık

Artarak liberalleştirilmiş olan GAC mali hizmetler sektörü iyi bir gelişmişlik düzeyine sahiptir. Sektör, yükselen pazarlar içinde en büyük ve en liberal olanlar arasında yer almaktadır. Gelişmiş bankacılık, bono ve sigorta piyasası; GSYİH içinde %20'lik payı ve 220,000 kişilik istihdamı ile ülke ekonomisinde önemli yer teşkil etmektedir.

Fitch Ratings, Standard and Poor's, Moody's Investor Services gibi başlıca uluslararası rating kuruluşları da mali sektörün kararlı ve güçlü yapısı doğrultusunda GAC'ın yatırım çekicilik derecesi notlarını yükseltmişlerdir. Tasarrufların GSYİH içindeki payı %16'lık mertebeye ulaşmıştır. Son dönemde siyahların ekonomide güçlendirilmesi (BEE) programı ile uygulamalar, mali sektör kuruluşlarından daha detaylı rapor istenmesi ve yabancı ortaklı şirketlerin desteklenerek piyasaların daha da liberalleştirilmesi sektörde önemli güncel konular arasındadır.

Ticari bankalar G.Afrika Rezerv Bankası'nın (SARB) denetiminde faaliyet göstermekte ve Mali Hizmetler Kurulu altında yer almaktadır. Ülkede dev uluslararası bankacılık kuruluşları; başka alanlara verilen ayrıcalıkların kaldırılması ve büyük sigorta şirketlerinin de piyasaya girmesiyle önemli ölçüde gelişmiştir. Ülkedeki bankacılık piyasası; Standard Bank of South Africa (Stanbic), Nedbank, Amalgamated Banks of South Africa (ABSA), FirstRand Bank ve Investec Bank olmak üzere beş büyük bankanın hakimiyetindedir. Bunların piyasa payı %86'yı bulmaktadır.

2000'li yılların ilk yarısında 40 adet yerel banka yok olmuştur. Sigortacılık ve bankacılık sektöründe büyük şirketler arasında işbirliği yönünde genel bir eğilim vardır. Örneğin ABSA ülkenin en büyük ikinci sigorta şirketi Sanlam ile ve Standard Bank da en büyük üçüncü sigorta şirketi Libery ile Stanlib'i kurarak; yatırım hizmet ürünleri odaklı çalışmak üzere anlaşma işlemlerini tamamlamıştır.

SARB tarafından hazırlanan yeni Basel II programı; uluslararası sermaye çekme amacını taşımaktadır. Sermaye şirketlerinin pazar, kredi ve operasyon alanlarında daha fazla risk alacak şekilde piyasaların düzenlenmesi esasına dayalıdır. Yürürlüğe girişi için bankaların da mutabık olduğu 2008 yılı kararlaştırılmıştır.

Yabancı bankalar GAC'da daha ziyade kurumsal ve yatırım bankacılığı gibi piyasalarda (nitch market) yer bulmaya çalışmaktadır. Mali hizmet sektörü geleneksel olarak orta ve yüksek gelir grubuna hitap etmektedir. Fakat alt gelir grubundan artan talep ve yönetimin de baskısı ile uygulanmaya başlayan program (Financial Services Charter) doğrultusunda bankaların pazarın alt uçlarındaki mikro yatırımlar alanında da faaliyet göstereceğine işaret etmektedir. GAC'daki siyahların büyük bir bölümünün tasarrufları bankacılık dışında kooperatif gibi kuruluşlar içinde yer almaktadır.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Genel Görünüm

İstihdamın artırılması, teknoloji ve teknik bilgi transferinin sağlanması, işgücünün beceri ve niteliklerinin yükseltilmesi gibi amaçlar doğrultusunda ülkeye doğrudan yabancı yatırım çekilmesi hükümetin temel önceliklerindedir. 2017'nin ilk çeyreğinde Devlet Başkanlığı görevini Jacob Zuma'dan devralan Cyril Ramaphosa'nın koyduğu temel hedeflerden birisi 5 yıl içinde 100 milyar ABD doları tutarında DYY'in ülkeye çekilmesidir.

Sunduğu gelişmiş lojistik, teknolojik ve finansal altyapısının yanı sıra, ülkenin başta Sahra-altı Afrika olmak üzere kıtaya açılan bir ticaret kapısı olması, çeşitli ülke grupları ile olan STA, gümrük birliği ve tercihli ticaret düzenlemeleri kapsamındaki pazara giriş avantajları, özellikle Gauteng eyaletinin Afrika içinde en yüksek harcanabilir gelir düzeyine sahip nüfusu barındırması gibi etmenler birçok uluslararası şirketin ülkeyi yatırım açısından tercih etmesine yol açmaktadır.

Dünya Bankası 2018 yılı İş Yapma (Doing Business) Raporu ve bu kapsamda Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Profili incelendiğinde, ülkenin iş yapma kolaylığı endeksinde 190 ülke arasında 82'nci sırada yer aldığı görülmektedir. Ülke özellikle iş kurma (starting up a business-sıralamada 136'nci) ve dış ticaret (trading accross borders-sıralamada 147'nci) başlıklarında karşılaştırmalı olarak geride kalırken, sözleşmelerin uygulanması, elektriğe erişim ve gayrimenkul tescili gibi başlıklarda da sıralamada ilk 100 ülke arasında yer almamaktadır. Bununla birlikte, azınlıktaki yatırımcıların (minority investors) korunmasında 24'üncü, vergi ödemede 46'nci, iflas/tasfiye işlemlerinde 55'inci, krediye erişimde ise 68'inci sıradadır.

Ülkede altyapı yatırımları devam etmekte, ayrıca özel ekonomik bölgeler ve teşvik mekanizmaları ile üretime yönelik yatırımların artırılması yönünde çaba harcanmaktadır.

Yatırımlara yönelik tek pencere uygulaması ile bürokratik süreçlerin kolaylaştırılması ve yatırımın önündeki engellerin giderilmesine yönelik iyileştirmeler yapılmaktadır. Öte yandan, ülke Sahra-altı Afrika'ya yönelik transit ticaretin de ana geçiş noktalarındandır ve bu nedenle bölgeye açılan bir kapı olarak da konumlandırılmaktadır. Sanayi altyapısı gelişmiş olan ülkede tüketim malzemeleri (gıda, tekstil ve konfeksiyon, ayakkabı ve kağıt), kimyasal ürünler, madencilik alanında kullanılan makineler, ulaşım araçları ve elektrikli makine üretimi de artmaktadır.

Afrika kıtasının en güçlü (üretim/imalat) ekonomisine sahip olan Güney Afrika aynı zamanda Afrika'da en çok yabancı sermaye çeken ülkelerden birisi konumundadır. Serbest bölgeleri de yabancı yatırım açısından cazip imkanlar sunmaktadır. Güney Afrika'ya yapılan yabancı sermaye yatırımlarında İngiltere (%46) önde gelmektedir.

Ancak, son yıllarda özellikle politik riskler, büyüme performansı ve diğer temel ekonomik göstergelerdeki bozulmanın da etkisiyle DYY girişlerinde ciddi ölçüde azalma olduğu görülmektedir. Ülke birçok GYÜ' nün aksine yurt dışında önemli DYY stoğuna sahip olup, GAC'ın yurtdışı yatırımlarının ülkeye giren doğrudan yabancı yatırımdan fazla olduğu görülmektedir.

Yatırım ve İşbirliği Alanları

Afrika kıtasında hızlı bir ekonomik büyüme süreci yaşamakta ve bu eğilimin uzun yıllar devam etmesi beklenmektedir. Birleşmiş Milletler'in gündeminde önemli yeri olan Bin Yıl Kalkınma Hedefleri sekiz başlık altında toplanmakta olup, bu hedefler içinde en önemli coğrafya Sahra Altı Afrika olarak görülmektedir. Dünya ticareti ile daha fazla bütünleşme, yoksulluğun azaltılması ve sağlık konularını da içine alan bu hedefler bölgeyi küresel ilgi odağı haline getirmiştir.

Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika kıtasının en gelişmiş ekonomisi ve birçok ülke için de giriş kapısı özelliği taşımaktadır. Ülke ekonomisinin dinamik özellikleri birçok sektörde uluslararası ticaret ve yatırım fırsatları sunmaktadır. Bu sektörler inşaat (konut, yol, altyapı), otomotiv, tekstil, bankacılık, enerji, telekomünikasyon, petrokimya, demir-çelik, madencilik, tarım gibi alanlardan oluşmaktadır.

GAC' de yatırım serbestleştirilmiş, işlemler basitleştirilmiş, birkaç istisna haricinde tüm sektörler yabancı yatırıma açılmış ve teşvik politikaları geliştirilmiştir. Bunun sonucunda doğrudan yatırımlarda artış beklenmektedir.

Dünya ekonomisinde önemli yeri olan Çin, Hindistan ve ABD gibi ülkeler de küresel gelişmelere bağlı olarak GAC ve Sahra Altı Afrika'ya bakış açılarını ve yaklaşımlarını geliştirmeye yönelmiştir. Sahra Altı Afrika'da GAC odaklı olarak yürüyen hareketliliğin 20 yıl önce Çin' deki hareketliliği hatırlatmaktadır.

Çin ve Hindistan'ın GAC pazarında etkinlikleri diğer ülkeleri ilerisine geçmiştir. Çin'in daha ziyade yatırım ve şirket ortaklıklarına yöneldiği, Hindistan'ın ise ülkedeki Hint kökenli nüfusu da değerlendirmeye çalışan strateji izlediği gözlenmektedir.

Tarım sektöründeki canlılığın, ülkemiz açısından da ilginç olabilecek karşılıklı yeni iş fırsatları yaratabileceği düşünülmektedir. Türkiye ve GAC'de zıt mevsimler yaşandığı için doğal tarım ürünlerinde karşılıklı olarak cazip pazar fırsatı bulunacağı öngörülmektedir. Sanayi sektöründe; ihracat olanakları açısından potansiyel bulunduğu düşünülen sektörler inşaat, beyaz eşya,

elektrikli ev aletleri, makineler, cam ve camdan eşyalardır. Ülkede otomotiv ve yan sanayi sektöründe genel korumaya rağmen izlenen politika ile sağlanan muafiyetlerin dış ticaret ve yatırım açısından fırsatlar sunulduğu anlaşılmaktadır. Tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücünü bulunabileceği ve ancak üst pazar dilimlerine hitap eden moda, marka gibi unsurların öne çıktığı ürünlerde pazar şansı olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca Türk şirketlerinin inşaat sektöründe altyapı işlerine talip olabileceği ve GAC yerel yönetimlerinin toplu konut projelerine de talip olabilecekleri öngörülmektedir. Ticaret potansiyeli bulunan sektörlerde uluslararası fuarların yanısıra ticaret heyetleri, iş forumları, seminer, konferans vb faaliyetlerine katılımın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. GAC, işsizlik ve geçmişte dezavantajlı kalmış kesimlerin haklarının iyileştirilmesi gibi yapısal sorunların aşılması gayesiyle yerli girdi ve işgücü kullanımını da içeren yerelleşme (localization) önlemlerine başvurmaktadır. Yetişmiş işgücü temini ve istihdamı ile ilgili sorunların bulunduğu ülkede siyahların istihdamı ve siyah sanayicilerin yaratılmasına yönelik “Black Economic Empowerment” politikası, Güney Afrika da iş yapmayı ve özellikle yatırım planlayan firmaların dikkat etmesi gereken konular arasındadır. Bu çerçevede, üstlenilecek projelerde veya yatırımlarda belirli oranda yerel siyahi personel istihdamı zorunluluğu ve ülke dışından gelebilecek çalışanların güvenliği konusuna dikkat edilmesi gerektiği hatırlanmalıdır.

DIŞ TİCARET

GAC nispeten açık bir ekonomiye sahip olup, dış ticaret hacmi GSYİH’sının yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir. Önemli dış ticaret ortakları AB ülkeleri, ABD ve Japonya şeklindedir.

Geçen 10 yıl içinde diğer Afrika ülkeleri ile ticaret de oldukça gelişmiştir. GAC’ın ihraç ürünlerinin büyük bir bölümü imalat sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Maden cevherleri (gtip: 26) ihracatı toplam ihracatının %12’sini teşkil etmektedir. Maden cevherleri ihracatının yarısını Çin ithal etmektedir. Tarım ürünleri ise sadece küçük yüzdelerle ifade edilecek seviyededir.

GAC’ın ithalat politikasının uzun yıllar ikame ve sıkı tarife korumacılığı ile ithalat sınırlamalarının ardından 1990’lı yıllardan sonra liberalleşerek büyük ölçüde değişim geçirdiği gözlenmiştir. Son yıllarda ithalatta ara mallar ve sermaye mallarına olan talep artışını yansıtan bir yapı görülmektedir.

Tablo 2: Genel Dış Ticaret Göstergeleri (1000 Dolar)

	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	92.589,503	80.265,368	74.110,817	88.267,960	94.421,532
İthalat	99.794,453	85.509,770	74.744,010	83.030,757	93.423,906
Hacim	192.383,956	165.775,138	148.854,827	171.298,717	187.845,438
Denge	-7.204,950	-5.244,402	-633.193	5.237,203	997.626

Kaynak: Trademap

Dış ticareti, denge seviyesine çok yakın olup, 2017 ve 2018 yılında fazla vermiştir.

Tablo 3: İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

gtip	Ürünler (ilk 15)	2016	2017	2018
2709	Ham petrol	6.535.490	6.416.554	10.828.156
2710	Akaryakıt	2.557.286	4.446.886	4.545.221
8703	Binek Otomobiller	3.341.963	3.972.290	3.933.363
8517	Telefon cihazları	2.983.383	3.144.020	3.399.776
3004	Tıbbi ilaçlar (dozlandırılmış)	1.419.658	1.710.378	1.933.484
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri	1.466.930	1.581.557	1.790.931
8708	Motorlu taşıtlar için aksam ve parçaları	1.276.198	1.359.736	1.523.112
4907	Posta.Damga Pulları Vb Pullar	12.935	291.278	1.243.672
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	482.433	786.144	844.316
8429	Kendinden hareketli iş makinaları (buldozer..)	424.991	711.491	760.541
8443	Matbaacılığa mahsus baskı makineleri	627.935	672.956	756.961
2818	Suni Korendon Alüminyum Oksit ve Hidroksit	357.714	511.196	697.800
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	561.598	617.145	689.070
7102	Elmaslar	515.911	515.101	649.113
8431	İş makinaları aksam ve parçaları	490.083	564.663	614.727
	Genel Toplam	74.744.010	83.030.757	93.423.906

Kaynak: Trademap

İthalatında başlıca sektörler: petrol ve ürünleri (gtp:27), makinalar (gtp:84), elektrikli makine ve cihazlar (gtp:85) ile motorlu kara taşıtları ve bunların aksam ve parçalarıdır (gtp:87).

Tablo 4: İthalatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Ülkeler (ilk 15)	2016	2017	2018
Çin	13.536.720	15.223.933	17.116.573
Almanya	8.817.368	9.555.381	9.234.190
ABD	4.977.675	5.486.495	5.524.868
Suudi Arabistan	2.835.986	3.842.324	5.362.877
Hindistan	3.104.002	3.914.813	3.840.265
Nijerya	2.069.886	1.714.587	3.805.396
İngiltere	2.159.916	2.494.198	3.297.921
Tayland	2.154.951	2.484.302	2.919.198
Japonya	2.552.512	2.827.048	2.862.606
İtalya	1.840.755	2.218.327	2.573.542
Fransa	2.249.866	2.091.030	2.072.708
Brezilya	1.401.522	1.556.234	1.483.547
BAE	1.052.398	1.111.118	1.466.323
İspanya	1.322.869	1.571.008	1.394.019
Avustralya	743.033	992.419	1.312.119
Genel Toplam	74.744.010	83.030.757	93.423.906

Kaynak: Trademap

GAC'nin ithalatında başlıca tedarikçi ülkeler Çin, Almanya ve ABD'dir. Güney Afrika'nın 2018 yılı genel ithalatında Türkiye 33. sırada yer almıştır.

Tablo 5: İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

gtip	Ürünler (ilk 15)	2016	2017	2018
7110	Platin	6.026.550	6.576.673	7.781.919
2701	Taşkömürü	3.862.059	5.744.781	6.238.250
8703	Otomobil	5.273.563	5.660.155	6.105.164
7108	Altın (yarı işlenmiş)	3.440.274	4.983.644	5.473.975
2601	Demir cevherleri	3.582.305	4.785.008	4.224.767
7202	Ferro-alyajlar	3.508.508	3.739.079	3.775.763
2602	Manganez cevherleri	1.401.222	2.527.273	3.605.482
8704	Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar	2.754.319	2.959.246	3.473.122
2710	Akaryakıt (benzin)	2.034.128	2.390.529	2.651.589
7102	Elmaslar	1.972.814	1.896.604	2.131.483
2610	Krom cevherleri	1.274.915	2.048.390	1.920.280
8421	Santrifüjler	1.635.535	1.581.247	1.682.628
0805	Turunçgiller (Taze/Kurutulmuş)	1.166.023	1.399.818	1.486.097
7601	İşlenmemiş Alüminyum	785.944	1.024.152	1.106.164
2204	Taze Üzüm Şarabı	661.628	716.916	783.439
	Genel Toplam	74.110.817	88.267.960	94.421.532

Kaynak: Trademap

İhracatında önde gelen sektörler: kıymetli taşlar, metal cevherleri, motorlu taşıtlar ve parçaları, ve petrol ürünleri ile demir-çeliktir.

Tablo 6: İhracatında Başlıca Ülkeler (1000 Dolar)

Ülkeler (ilk 15)	2016	2017	2018
Çin	6.812.081	8.666.175	8.663.602
Almanya	5.259.697	5.809.863	7.112.120
ABD	5.473.768	6.619.572	6.393.494
İngiltere	3.158.232	3.473.572	4.774.499
Japonya	3.450.200	4.162.372	4.470.312
Hindistan	3.150.930	4.139.065	4.460.550
Botswana	3.712.233	3.840.226	4.076.993
Namibya	3.530.667	3.567.810	3.564.079
Mozambik	2.263.065	2.890.791	3.255.665
Hollanda	1.988.355	2.773.018	3.111.929
Belçika	2.288.237	2.473.772	2.447.153
Zambiya	2.079.920	2.246.904	2.427.808
Zimbabve	1.997.559	2.089.827	2.340.089
G. Kore	1.312.496	1.949.850	1.891.569
BAE	1.327.709	1.756.771	1.823.798
Genel Toplam	74.110.817	88.267.960	94.421.532

Kaynak: Trademap

Komşu çevre (sahra-altı) ülkelerin oluşturduğu SADC (South Africa Development Community) ülkelerine yaptığı ihracatın, toplam ihracatı içindeki payı %23'tür. Afrika kıtasına yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payı ise yaklaşık %27'dir. SADC ülkelerine yapılan ihracat, Afrikanın tamamına yapılan ihracatın yaklaşık %87'sini oluşturmuştur.

Dış Ticaret Mevzuatı

Güney Afrika'da dış ticaret mevzuatının belirlenmesi konusunda International Trade Administration Commission (ITAC), gümrük tarifelerinin belirlenmesi, anti-damping, telafi edici vergiler ve koruma önlemlerinin uygulanması, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından belirlenen ihracatı ve ithalatı koruma önlemlerine tabi ürünler için gerekli izinlerin verilmesi konularında yetkilendirilmiştir ancak üreticiler, ihracatçılar ve ithalatçılar ITAC tarafından belirlenen gümrük tarifelerinin gözden geçirilerek artırılması veya azaltılması talebinde bulunabilmektedirler.

2002 tarihli 'International Trade Administration Act' yasası uyarınca 208 ürünün ithalat ve ihracatı kontrol önlemlerine tabi olup söz konusu ürünler ana hatlarıyla balık ve balıkçılık ürünleri, hidrokarbonlar, petrol ürünleri, lastikler, adi metaller, radyoaktif kimyasal elementler, ateşli silahlar ve mühimmatlar, çeşitli kimyasal maddeler, karboksilik asittir. Bunlara ek olarak her türlü kullanılmış ve ikinci el ürünlerle birlikte, hurda ve döküntülerin Güney Afrika'ya ithalatı da kontrol önlemlerine tabidir.

Güney Afrika'dan ihracatı kontrole tabi olan 171 kadar ürün grubunun içinde ormancılık, madencilik, sınai ürünler, motorlu araçlar, sağlık ve mineral yakıtlar sektörleri yer almaktadır. İhracat için gerekli kontroller ürünün çeşidine göre 'ITAC', Su İşleri ve Ormancılık Bakanlığı, Madenler ve Enerji Bakanlığı, Çevre ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, ve Güney Afrika Polis Teşkilatı tarafından yapılmakta olup nihai ihraç izni ITAC tarafından verilmektedir.

Güney Afrika'ya ithalatta gümrük vergilerinin dışında ithal edilen ürünlerin tamamına yakınında %14 KDV uygulanmakta olup tütün ve tütün mamulleri, petrol ürünleri ve bazı lüks tüketim mallarının ithalatında %5 ila %7 oranında özel tüketim vergisi uygulanmaktadır.

Tarife dışı engeller konusunda, Güney Afrika Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Resmi Gazete'de yayımlamak suretiyle, bazı spesifik ürünler veya ürün gruplarının ülkeye ithalatını, ITAC tarafından düzenlenen izin belgelerinde belirtilen koşullara uygun olarak kontrol edebilmekte ve sınırlandırabilmektedir. Bu çerçevede, ithalatı izne tabi olan ana ürün kategorileri aşağıda yer almaktadır:

- Kullanılmış eşyalar: Kullanılmış eşyaların ithalatı için ITAC tarafından düzenlenecek ithal izin belgesi gerekmekte, bu çerçevede özellikle yerel üreticileri korumak amacıyla birçok kullanılmış eşyanın ithalatı bir nevi 'de facto' olarak yasaklanmaktadır.

- Her türlü hurda, döküntü, artık ve atıklar.

- Diğer zararlı maddeler.

- Kalite standartlarına tabi ürünler: Söz konusu kısıtlama insan sağlığını korumak ve araçlardaki güvenliği artırmak amacıyla üretim kalitesinin denetlenmesini amaçlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen tarife dışı önlemlerin yanı sıra, limanlardaki yoğunluk ve tıkanıklık, fatura fiyatlarının üzerinde tespit edilen gümrük değeri, malların çalınması, ithalat izinleri, anti-damping önlemleri, telif haklarının ihlali ve yetersiz bürokrasi sıklıkla şikayet konusu olan tarife dışı engellerdir.

Güney Afrika, anti-damping soruşturması açan ve uygulayan ülkeler sıralamasında ön sıralarda yer almaktadır. Güney Afrika Hükümeti anti-damping uygulamalarına ilişkin düzenlemeyi 2003 yılında, telafi edici vergilere ilişkin düzenlemeyi ise 2004 yılında yürürlüğe

koyarken, 1995-2006 yıllarını kapsayan dönemde toplam 200 anti-damping soruşturması başlatan Güney Afrika, 2007 yılı Ocak-Haziran döneminde üç yeni anti-damping soruşturması başlatmış, yine aynı dönem içerisinde bir adet anti-damping vergisi yürürlüğe konulmuştur.

Öte yandan, Güney Afrika, Türkiye'den ithal edilen 6301.40 ve 6301.90 GTİP nolu battaniyelere, 6001.10, 6001.22 ve 6001.92 GTİP nolu örme mensucata, 5801.34 ve 5801.35 GTİP nolu dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucata, 5512.21, 5512.29, 5515.29 ve 5515.91 GTİP nolu sentetik ve suni devamsız liflerden dokunmuş mensucata anti-damping vergisi uygulamaktadır.

Dış Ticaret Politikası

Güney Afrika'da, dış ticaret politikalarının belirlenmesi konusunda yetkili kuruluş International Trade Administration Commission (ITAC)'dır. Söz konusu kuruluş, gümrük tarifelerinin belirlenmesi, antidamping, telafi edici vergiler ve koruma önlemlerinin uygulanması, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından belirlenen ihracatı ve ithalatı koruma önlemlerine tabi ürünler için gerekli izinlerin verilmesi konularında yetkilendirilmiştir.

Güney Afrika'da gümrük tarifeleri ITAC tarafından belirlenmekte, ancak üreticiler, ihracatçılar ve ithalatçılar ITAC tarafından belirlenen gümrük tarifelerinin gözden geçirilerek artırılması veya azaltılması talebinde bulunabilmektedirler.

2002 tarihli 'International Trade Administration Act' yasası uyarınca Ticaret ve Sanayi Bakanlığınca belirlenen bazı ürünlerin ithalatı ve ihracatı kontrol önlemlerine tabidir.

Bu çerçevede, 208 kalem ürünün Güney Afrika'ya ithalatı izne tabi olup, ithalatı izne bağlı ürünler ana hatlarıyla balık ve balıkçılık ürünleri, hidrokarbonlar, radyoaktif kimyasal elementler, petrol ürünleri, lastikler, adi metaller, ateşli silahlar ve mühimmatlar, kumar makineleri, çeşitli kimyasal maddeler ve karboksilik asittir. Ayrıca, tüm kullanılmış ve ikinci el ürünlerle birlikte, hurda ve döküntülerin Güney Afrika'ya ithalatı kontrol önlemlerine tabi bulunmaktadır.

Öte yandan, gümrük tarife cetvelinde yer alan 171 adet ürünün Güney Afrika'dan ihracatı kontrole tabi olup, ihracatı kontrole tabi ürünler ormancılık, madencilik, sınai ürünler, motorlu araçlar, sağlık ve mineral yakıtlar sektörlerinde yer almaktadır. İhracat için gerekli kontroller ürünün çeşidine göre 'ITAC', Madenler ve Enerji Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Turizm Bakanlığı, Su İşleri ve Ormancılık Bakanlığı ve Güney Afrika Polis Teşkilatı tarafından yapılmakta, nihai ihraç izni ise ITAC tarafından verilmektedir.

İthalat Rejimi

Güney Afrika'ya ithalatta gümrük vergilerinin dışında %14 KDV uygulaması bulunmaktadır. İthal edilen ürünlerin tamamına yakınında KDV uygulaması bulunmakta, ancak ülkedeki kayıtlı tüccarlar, yerel üretimde kullanılacak veya yeniden satışı yapılacak ürünlerin ithalatında KDV'den muaf tutulabilmektedir.

Gümrük vergisi ve KDV'nin haricinde, Güney Afrika'ya ithalatta, tütün, tütün mamulleri ve petrol ürünlerinde özel tüketim vergisi tahsil edilmektedir. Alkollü içkilerde, perakende satış fiyatlarına göre sabitlenmiş oranlarda vergi alınmakta, bazı lüks tüketim mallarının ithalatında ise %5 ila %7 oranlarında özel tüketim vergisi uygulanmaktadır.

Gelir Vergisi

Devletin gelirlerinin büyük kısmını gelir vergisi oluşturmaktadır. Devletin gelirlerinin yaklaşık üçte biri dolaylı vergilerden, büyük ölçüde de katma değer vergisinden kaynaklanmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde şirketlere uygulanan normal vergi oranı 30% civarındadır. Güney Afrika'da yerleşik olmayan ancak şubeleri yoluyla Güney Afrika'da faaliyet gösteren şirketlerden 35% oranında vergi alınmaktadır. 2000 yılından bu yana şirketleri gelirlerine göre dilimlere ayırarak vergilendirme uygulanmaktadır. En alt gelir grubundaki küçük şirketlerden 15% vergi alınmaktadır. 2003 yılında küçük şirketlerin gelir sınırı 3 milyon Rand'tan 5 milyon Rand'a yükseltilmiş olup yeni kurulan işletmelerin kuruluş masraflarının 20.000 Rand'lık bölümü ile dört yıl süresince yapılan Ar-Ge harcamalarına da vergiden muafiyet getirilmiştir.

Kişilere uygulanan gelir vergisi de kademeli uygulanmaktadır. Yıllık geliri 60 000 Rand'dan az olanlar gelir vergisi ödememektedir. Geliri 100 000 Rand'a kadar olanlar %18, 160 000 Rand'a kadar olanlar%25, 220 000 Rand'a kadar olanlar %30, 220 000-400 000 Rand arasında olanlar 35%-38% ve 400 000 Rand'ın üzerinde olanlar 40% vergi ödemektedir. Vergi yılı 1 Mart ile 28 (veya 29) Şubat arasındadır. Mükellefler, önceki yıl yapılan ödeme temel alınarak tahmine göre, iki taksitle vergilerini yatırmaktadırlar. Daha sonra gerçekleşen fark ödenecekten az ise fark istenmekte, fazlaysa ödeyene iade edilmektedir.

İkincil Vergi

Güney Afrika'da yerleşik olan şirketlerin karlarına ikincil vergi uygulanmaktadır. İkincil vergi şirketlere uygulanmakta, hisse senedi sahiplerine uygulanmamaktadır. İkincil vergi uygulamasına 1993 yılında şirketlerin karlarını yatırıma yönlendirmelerini teşvik etmek amacıyla başlanmıştır. 1994'te 25% olan ikincil vergi daha sonra kademeli olarak düşürülmüş, 2007 tarihinden itibaren 10% olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Yabancı şirketlerin şubeleri bu vergiden muaftır. Bu şirketler kurumsal vergi ödemektedir. İkincil vergi karın açıklandığı aydan bir sonraki ayın sonunda ödenmelidir. Kapitalizasyon ve transfer ücretlendirmeleri çok sıkı şekilde denetime tabidir. Fazla ödemeler indirimden faydalanamamakta, ikincil vergiye tabi tutulmaktadırlar.

Hissedarlara ait kar payları, yukarıda da belirtildiği gibi, vergiden muaftır. Güney Afrikalı olmayan hissedarlardan stopaj vergisi de alınmamaktadır. Vergilendirilmiş karlar, Güney Afrika'daki şube tarafından stopaj vergisine tabi tutulmadan yabancı ülkedeki merkezine gönderilebilir.

Kurumlar Vergisi

Yukarıda ifade edildiği gibi vergi mükellefi olabilmesi için kişinin Güney Afrika'da ikamet ediyor olması ya da senenin en az 183 gününü Güney Afrika'da geçiriyor olması gerekmektedir.

Güney Afrika'da her birey ayrı olarak vergilendirilir. Erkeklerle bayan veya evli olanlarla bekarlar arasında herhangi bir ayırım söz konusu değildir. Güney Afrika'nın uluslararası holdinglerin ülkede bulunmalarını istemesinin sonucu olarak belli şartları yerine getirdiklerinde bu şirketler yerleşik sayılmamaktadırlar.

Bu şartları yerine getiremeyen şirketler ise düşük vergi ödemek için Güney Afrika ile hukuki olarak güçlü bağları olan Morityus, Cayman Adaları gibi yerlerdeki off-shore hesaplarını kullanarak, Güney Afrika'daki şirketlerinin normal vergilendirilmesini off-shore hesabındaki

varlıklarının da düşük vergilendirilmesini sağlamaktadırlar. Ancak off-shore şirketinin yarıdan fazlası Güney Afrika'ya ait ise şirketler böyle bir yola başvuramamaktadır.

Söz konusu uygulamaların Güney Afrika'ya şirket yatırımlarını olumsuz etkilediğinin fark edilmesi üzerine, şirketlerin başka ülkelerdeki kazançlarından alınan vergide 30% indirimine gidilmiştir. Ayrıca katılım muafiyeti de 25% artırılmıştır.

İşçilerin vergileri ise maaşlarından işveren tarafından kesilerek hükümete ödenir. Personel istihdam eden bir yan kuruluş veya şube SARS'a işveren olarak kaydolmak zorundadır. Bu şirketler, çalışanlara ödenen ücret üzerinden vergi kesmekle mükelleftirler. Eğer söz konusu şirketler mal veya hizmet satıyorsa gene SARS'a satıcı olarak kaydolmalı ve KDV'yi keserek ödemelidir.

Sermaye Geliri Vergisi

Güney Afrika'da yerleşik kişi ve kuruluşlar 2002'de yürürlüğe giren sermaye geliri vergisine tabidirler. Bu kişi ve kuruluşların yabancı ülkelerdeki varlıkları da sermaye geliri vergisine tabi iken Güney Afrika'da yerleşik olmayan kişi ve kuruluşların sadece Güney Afrika'daki varlıkları sermaye geliri vergisine tabidir.

İlk 10.000 Rand'lık sermaye geliri vergiden muaftır. Ayrıca, sigorta ve emeklilik gelirleri gibi diğer bazı gelirler de vergiden muaf tutulmuştur. Kişilere uygulanan yıllık sermaye geliri vergisi %1 ile %10,5 arasında değişmektedir. Şirketlerde ise bu oran %14,5'tir.

Katma Değer Vergisi (KDV)

Yıllık cirosu 300.000 Rand'ın üzerinde olan işletmeler katma değer vergisine tabidir. Ciro su bir milyon Rand'ın altında olan işletmeler her dört ayda bir, bir milyon Rand'ın üzerinde olanlar ise her iki ayda bir katma değer vergisi ödemek zorundadırlar. KDV oranı %14'tür. Bazı gıda maddeleri ve malların ihracatında KDV sıfırdır. Finansal hizmetler ve ikametgah gibi bazı konular da KDV'den muaftır.

Bunların dışında, tüm teşebbüsler brüt gelir ve ücretler üzerinden bölgesel hizmet konseyleri vergisi ödemektedir. Oranlar değişmekle birlikte, yüzde 0.14 ve yüzde 0.35 civarındadır. Maaş bordrosu üzerinden yüzde bir oranında beceri geliştirme vergisi kesilmektedir.

Gümrük ve istihlak vergileri bulunmaktadır. Düşük sayılabilecek miktarlarda, Zorunlu Çalışanlar Tazminat Garantisi ve İşsizlik Sigortası Fonu Primleri yatırılmaktadır. Bunların dışında sosyal güvenlik ödemesi yoktur. Ayrıca, arsa ve binaların alım ve satımı için devir vergisi ödenmektedir (alıcı şirket ise bu oran yüzde 10'dur fakat KDV alınırsa bu orandan muaftır) Hisselerin devri ve tahsisi için yüzde 0.25 oranında damga vergisi alınmaktadır. Kira, ipotek gibi bazı sözleşmelerden de damga vergisi alınmaktadır.

Tarife Dışı Engeller

Güney Afrika Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Resmi Gazete'de yayımlamak suretiyle, bazı spesifik ürünler veya ürün gruplarının ülkeye ithalatını, ITAC tarafından düzenlenen izin belgelerinde belirtilen koşullara uygun olarak kontrol edebilmekte ve sınırlandırabilmektedir. Bu çerçevede, ithalatı izne tabi olan ana ürün kategorileri aşağıda yer almaktadır:

- Kullanılmış eşyalar: Kullanılmış eşyaların ithalatı için ITAC tarafından düzenlenecek ithal izin belgesi gerekmekte, bu çerçevede özellikle yerel üreticileri korumak amacıyla birçok kullanılmış eşyanın ithalatı bir nevi 'de facto' olarak yasaklanmaktadır.

- Her türlü hurda, döküntü, artık ve atıklar.
- Diğer zararlı maddeler.
- Kalite standartlarına tabi ürünler: Söz konusu kısıtlama insan sağlığını korumak ve araçlardaki güvenliği artırmak amacıyla üretim kalitesinin denetlenmesini amaçlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen tarife dışı önlemlerin yanı sıra, limanlardaki yoğunluk ve tıkanıklık, fatura fiyatlarının üzerinde tespit edilen gümrük değeri, malların çalınması, ithalat izinleri, anti-damping önlemleri, telif haklarının ihlali ve yetersiz bürokrasi sıklıkla şikayet konusu olan tarife dışı engellerdir.

Anti-Damping Uygulamaları

Güney Afrika, anti-damping soruşturması açan ve uygulayan ülkeler sıralamasında ön sıralarda yer almaktadır. Güney Afrika Hükümeti anti-damping uygulamalarına ilişkin düzenlemeyi 2003 yılında, telafi edici vergilere ilişkin düzenlemeyi ise 2004 yılında yürürlüğe koymuştur.

1995-2006 yıllarını kapsayan dönemde toplam 200 anti-damping soruşturması başlatan Güney Afrika, 2007 yılı Ocak-Haziran döneminde üç yeni anti-damping soruşturması başlatmış, yine aynı dönem içerisinde bir adet anti-damping vergisi yürürlüğe koymuştur.

Öte yandan, Güney Afrika, Türkiye'den ithal edilen 6301.40 ve 6301.90 GTİP nolu battaniyelere, 6001.10, 6001.22 ve 6001.92 GTİP nolu örme mensucata, 5801.34 ve 5801.35 GTİP nolu dokunmuş kadife, pelüş ve tırtıl mensucata, 5512.21, 5512.29, 5515.29 ve 5515.91 GTİP nolu sentetik ve suni devamsız liflerden dokunmuş mensucata anti-damping vergisi uygulamaktadır.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

1945 tarihli Standartlar Yasası uyarınca kurulmuş olan Güney Afrika Standartlar Bürosu (SABS), Güney Afrika'da standartlardan sorumlu yasal kuruluş konumunda olup, kalite ve standartların geliştirilmesi ve korunması faaliyetlerini 1993 tarihinde değiştirilmiş olan Standartlar Yasası çerçevesinde sürdürmektedir.

SABS'nin görevleri; ulusal standartları yayımlamak, ürün ve hizmetlerin standartlara uygunluğunu test etmek ve belgelemek, ulusal standartlar temelinde teknik düzenlemeler geliştirmek, yasal mevzuatı uygulamak ve denetlemek, standartlarla ilgili eğitim vermek olarak belirlenmiştir. SABS, Güney Afrika Akreditasyon Sistemi (SANAS) tarafından akredite edilmiştir ve Hollanda merkezli Raad voor Accreditatie (RvA) tarafından da uluslararası olarak tanınmaktadır. SABS aynı zamanda hem Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO) hem de Uluslararası Elektroteknik Komisyonunun (IEC) üyesi olup, ISO standartlarına uygun olarak eczacılık ve endüstriyel standartlara ilişkin belgelendirme yapmaktadır.

Güney Afrika Standartlar Bürosu, ISO, IEC ve CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) standartlarını izlemekte olup, tarihsel ve teknik nedenlerden dolayı SABS tarafından uygulanan standartlar İngiltere ve Hollanda standartları ile yakınlık göstermektedir.

Öte yandan, Güney Afrika Sağlık Bakanlığı, bazı tarım ürünleri ile ilgili standartlardan sorumlu olup, söz konusu standartlar kalite, paketleme, pazarlama, etiketleme gibi hususların yanı sıra, fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik analizleri de kapsamaktadır.

1993 tarihli Standartlar Yasası SABS'ye tüketicinin korunması konusunda da bazı yetkiler vermektedir. Bu kapsamda gönüllü ve uyulması zorunlu olan standartlar bulunmaktadır.

Güney Afrika'da standartlar, uygunluk değerlendirmesi, ürün belgelendirmesi ve akreditasyon ile ilgili kuruluşlara ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

TÜRKİYE-GAC İKİLİ TİCARETİ

G20 üyesi olan ve benzer kalkınma hedefleri bulunan Türkiye ve Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC) arasındaki ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin arzu edilen seviyenin altında olduğu ve daha fazla geliştirilebileceği değerlendirilmektedir. Ülkemiz ile GAC arasındaki ticari ilişkiler 1966 yılından beri devam etmektedir. 1980 yılına kadar ülkemizde uygulanan dış ticaret politikaları yüzünden düşük düzeyde seyreden ticari ilişkiler 1981 yılından sonra hızla artmaya başlamış ve 2000 yılına kadar belirgin bir seviyeye gelmiştir. 1 Ocak 2000 yılından beri GAC ve AB arasında Serbest Ticaret Anlaşması (STA) bulunmaktadır. Ancak, GAC ile ülkemiz arasında henüz bir STA sözkonusu değildir. Güney Afrika Cumhuriyeti, ülkemiz ürünleri için Sahra-Altı Afrika da en önemli hedef ülke olarak ortaya çıkmakla beraber, pazara giriş, Asya ve Avrupa Birliği ülkelerinin pazara girişteki rekabet avantajı, sanayi altyapısının halihazırda gelişmiş olması ve piyasadaki yerleşik ilişkiler nedeniyle zorluklar içermektedir.

Tablo 7: Türkiye-GAC Dış Ticareti (1000 Dolar)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	369.235	889.635	1.258.870	-520.400
2011	510.523	1.954.586	2.465.109	-1.144.063
2012	381.772	1.289.821	1.671.593	-908.049
2013	619.718	1.479.338	2.099.056	-859.620
2014	545.232	1.189.352	1.734.584	-644.120
2015	489.162	918.541	1.407.703	-429.379
2016	405.943	1.058.114	1.464.057	-652.717
2017	485.070	1.744.438	2.229.512	-1.259.364
2018	534.129	1.381.537	1.915.666	-847.408

Kaynak: Trademap

Tablo 8: Türkiye'nin GAC'ne İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

Gtip	Ürünler (ilk 10)	2016	2017	2018
8703	Binek otomobilleri	18.784	35.269	43.568
8708	Karayolu taşıtları için aksam, parça, aksesuarlar	24.101	29.944	29.698
2710	Akaryakıt	17.382	20.293	24.975
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	23.551	26.455	24.285
5702	Dokunmuş halılar	11.326	15.409	17.468
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri	8.377	12.911	14.148
2836	Karbonat	905	5.150	13.206
7408	Bakır Teller	11.430	11.104	12.594
4009	Kauçuktan Boru ve Hortumlar	8.344	10.655	12.267
8422	Bulaşık makinaları	8.262	9.475	11.680
	Genel Toplam	405.943	485.070	534.129

Kaynak: Trademap

Motorlu taşıtlar, makinalar, kauçuk ve plastik ürünler Türkiye'nin 2018 yılında GAC'ne en çok ihracatını yaptığı sektörlerdir.

Tablo 9: Türkiye'nin GAC'nden İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

gtip	Ürünler (İlk 10)	2016	2017	2018
7108	Altın (işlenmemiş)	99.360	604.184	541.421
8421	Santrifüjler;	116.648	175.823	179.147
2701	Taşkömürü	161.790	206.483	167.005
8703	Binek otomobilleri	386.013	359.506	93.135
2601	Demir cevherleri	16.183	65.408	70.954
2610	Krom cevherleri	25.121	51.415	52.398
7601	İşlenmemiş alüminyum	97.229	44.603	41.112
2301	Et, sakatat, deniz hayvanı vs. (yemeye uygun olmayan) unu, kıkırdakları	10.598	17.821	34.702
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	42.125	45.978	32.611
7219	Paslanmaz Çelikten Yassı Hadde Mamulü	6.542	6.531	19.072
	Genel Toplam	1.058.114	1.744.438	1.381.537

Kaynak:Trademap

Türkiye'nin 2018 yılında sektör bazında GAC'den yaptığı ithalatta en büyük payı değerli/kıymetli taşlar (gtp:71), makinalar (gtp:84) ve taşkömürü (gtp:27) oluşturmuştur.

Tablo 10: İki Ülke Arasındaki Ticareti Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller:

ANLAŞMA ADI	İmza Tarihi	R.G Tarihi	R.G Sayısı
Hava Taşımacılığı Anlaşması	23.01.1998	17.04.2004	25436
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	23.06.2000	01.04.2005	25773
Turizm İşbirliği Anlaşması	23.06.2000	04.11.2000	24220
Eğitim, Sanat, Kültür, Bilim, Teknoloji, Gençlik ve Spor Alanında İşbirliği Anl.	14.10.2003	22.11.2005	26001
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	03.03.2005	31.8.2007	26629
Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma (ÇVÖ) Anlaşması	03.03.2005	20.11.2006	26352
ÇVÖ Anlaşmasını Değiştiren Protokol	25.12.2013	5.6.2017	30087
Gümrük İdarelerinin Karşılıklı Yardımlaşması Anlaşması	03.03.2005	25.07.2009	27299
KEK 1. Dönem Toplantı Tutanağı	01.04.2008	29.04.2009	27214

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

1995 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) üye olan Güney Afrika'nın, Avrupa Birliği ve EFTA ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları bulunmaktadır. Güney Afrika'nın, SACU-Güney Afrika Gümrük Birliği- kapsamında Botsvana, Lesoto, Namibya ve Svaziland ile de gümrük birliği bulunmaktadır. GAC, 1994 yılında 14 üye ülkeye sahip Güney Afrika Kalkınma Topluluğuna da SADC- üye olmuştur. GAC perakende piyasasında büyük holdinglere ait mağaza zincirleri oldukça önemli bir güce sahiptir.

GAC'ye ihracatta acenta veya distribütörler ön plana çıkmaktadır. Acenta ve distribütörlerin seçiminden önce, GAC pazarı hakkında gerekli araştırmaların yapılması, pazarın yerinde görülerek ülkenin ve genel olarak sosyal yapının tanınması, olası acente veya distribütör ile yakın temas kurulması ve son olarak acenta veya distribütörlük anlaşmalarının çok dikkatli yapılarak tarafların sorumluluklarının açık olarak anlaşmalarda belirtilmesi önem arz etmektedir.

Güney Afrika pazarına yeni giriş yapacak bir ürün yoğun bir pazar araştırmasını ve promosyon faaliyetlerini gerektirmektedir. Güney Afrikalı tüketicilerin marka bağımlılığının yüksek olması, özellikle ismi bilinmeyen markaların pazara girişlerinde pazar araştırması ve promosyon faaliyetlerinin önemini daha da artırmaktadır.

Güney Afrika pazarında, yeni bir ürün tanıtımında, ülkedeki ticari fuarlara katılımın yanında promosyon hediyeler de oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Spesifik sektör dergilerinde yayımlanacak yazılar ve verilecek reklamlar ürünün pazardaki tanınırlığını artıracaktır.

Ülkede on bir resmi dil bulunmasına rağmen, reklam materyalleri büyük bir oranda **İngilizce** olarak basılmaktadır. Güney Afrika tüketici piyasasında, özellikle teknik destek ve yedek parça hizmetleri başta olmak üzere satış sonrası hizmetler büyük önem taşımaktadır. Birçok Güney Afrikalı, özellikle yüksek teknoloji tüketim maddeleri ve elektronik ürünler başta olmak üzere, ürün satın alırken kararlarını markanın satış sonrası hizmetlerine bakarak vermektedir.

“International Trade Administration Act” yasası uyarınca Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nca belirlenen bazı ürünlerin ithalatı ve ihracatı kontrol önlemlerine tabi olabilmektedir. İthalatı izne bağlı başlıca ürünler; balık ve balıkçılık ürünleri, hidrokarbonlar, radyoaktif kimyasal elementler, petrol ürünleri, lastikler, adi metaller, ateşli silahlar ve mühimmatlar, kumar makineleri, çeşitli kimyasal maddeler, karboksilik asit, tüm kullanılmış ve ikinci el ürünlerle birlikte hurda ve döküntülerin Güney Afrika'ya ithalatı kontrol önlemlerine tabi bulunmaktadır. İç piyasayı düzenleyen teknik mevzuat ve ürün standartları tarife dışı engel yaratabilecek niteliktedir.

GAC limanlarındaki yoğunluk, gümrük işlemlerinin ağırlığı ve liman ücretlerinin nispeten pahalılığı, standardizasyon ve teknik düzenlemelere yönelik belgelendirme işlemlerinde süreçlerin uzunluğu gibi alanlarda sorunlar yaşanabilmektedir. GAC, Afrika kıtasında en fazla yabancı sermaye çeken ülkedir. Bununla beraber, yüksek suç oranları nedeniyle yaşanan güvenlik sorunu, kambiyo kontrolü ve kalifiye insan gücü eksikliği ülkedeki yabancı yatırımların önündeki en önemli engeldir.

TİCARETİ ETKİLEYEN KÜLTÜREL FAKTÖRLER

Güney Afrika Cumhuriyeti iş dünyası ziyaret eden yabancılar için eşine az rastlanır belirgin çelişkilerin görülebildiği bir ülkedir. Nüfus yapısındaki çeşitlilik ve ülke yönetimin yakın bir geçmişte ırk ayrımı ile yöneten beyazlardan bağımsızlık için mücadele eden siyahların eline geçmiş olması ve gelir dağılımındaki uçurum bu çelişkilerin başlıca kaynağıdır.

GAC insanları oldukça sıcak ve misafirperver özellik taşımaktadır. Misafir olarak kabul ettikleri ziyaretçileri evlerinde yemeğe davet etmeleri sıkça görülen bir olgudur. Bu ziyaretlerin geri çevrilmemesi ve sadece küçük hediyeler düşünülmesi yeterlidir.

Gökkuşuğu ülkesi diye de anılan GAC'da gelişmiş ülke standartlarında ve yeni altyapı ile az gelişmiş ülkelerde görülebilen yoksulluk iç içe geçmiş durumdadır. Afrika ülkeleri içinde en zengin sayılabilecek ülke dünya klasmanında neredeyse yoksullar arasında yer alabilecek

konumda olduğundan ülkede yaşayanlar bir süper güç ülkesinde mi yoksa yoksulluğun hüküm sürdüğü arka bahçe sayılabilecek bir ülkede mi oldukları konusunda emin değillerdir. Bu nedenle altyapısını hızla geliştirmeye çalışan ve zengin ülkeler arasında yer alma gayreti içinde olan ülkede kültürel yapı da dinamik ve değişken yapı göstermektedir.

İrk ayrımı ile uzun yıllar yaşayıp bundan kurtulma mücadelesi vermiş ve sonunda başarıya ulaşmış bir ülke olarak bu olgunun derin izlerin halen canlı bir şekilde yaşamakta ve iş kültürü içerisinde de birçok motif görülmektedir.

GAC'de önemli yönetim kademelerinde siyahlar mutlaka ön planda yer almaya ve ekibi içinde de siyah olmayan tecrübeli ve temsil yeteneği bulunan diğer renklerde kişiler birlikte görülmektedir. Yine iş dünyası ırk ayrımından çekilen çilelerin yansımalarını yönetimi ellerine geçirdikten sonra beyazlara karşı özellikle asayiş anlamında göstererek yansıtmakta fakat uluslararası dünyadan uzaklaşma endişesi ile de yaşanabilecek olumsuzlukları engelleme gayreti içindedir. Bu bakımdan GAC ve dünya medyasında yoğun güvenlik uyarısına sıkça rastlanır. Özellikle yabancı ziyaretçi beyazların sokağa çıkarken çok dikkatli olmaları, buldukları binadan ancak kendilerini alacak araç geldiğinde ve sürücünün refakatinde ayrılmaları çok önemlidir. Ayrıca, üzerlerinde göze çarpacak elektronik ve diğer kıymetli eşyaları kolay görülecek şekilde taşımamaları, dışarıda etrafa yabancı olduklarını belli edecek görüntü vermekten kaçınmaları ve diğer güvenlik tedbirler ve uyarılarına sürekli özenle uymaları gerekmektedir.

Ülke koşulları güvenlik konularında taviz vermeden tanıyarak iş yapma imkanı arayanlar için çok sayıda önemli fırsat sunabilecek ve iş yapmanın da oldukça kolay olduğu bir ülke yapısındadır.

Türkiye'nin GAC tarihinde çok belirgin varlığının olmaması ve iki ülke arasında son yıllardaki ilişkiler Türk işadamları için nispeten daha cazip ve sempatik unsurlar içermektedir. Bu unsurlar olumlu iş görüşmeleri için iyi bir zemin teşkil etmektedir.

Yönetimsel olarak yansıtılabilecek uygun tutum; kişiye bağlı talimatlardan ziyade konu ile duruma ilişkin gerçekleri izleyen ve diğerlerinin fikirlerine açık görünüm tavsiye edilmektedir. Ayrıca, yönetimde özellikle orta kademedeki siyahların daha fazla yer almakta oldukları gözlenmektedir, siyahların bu duruma uyumu açısından görüşmelerde müspet ve onaylayıcı ifadeler yansıtılması özgüvenlerinin kuvvetlenmesi bakımından hassas bir konu olarak belirtilmektedir.

GAC iş dünyasında şaşırtıcı sayılabilecek kadar İngilizce konuşma aksan ve tarzı ile karşılamak mümkündür. Fakat kullanılan tarz görüşülen kişinin hangi sosyal gruptan ve hangi pozisyonda olduğuna bağlı olarak da farklılık göstermektedir. Örneğin birçok beyaz olumlu izlenim konusunda risk oluşturma ihtimaline rağmen, diplomatik tarzdan ziyade yalın bir İngilizce konuşmayı tercih edip ve fikirlerini doğrudan iletmeye yönelmektedir. Fakat siyahların birçoğu bunun aksine; iletişimde diplomasiyi vurgulamaya özen göstererek, karşındaki ile fikir ayrılığı oluşabilecek veya yanıtı bilinemeyebilecek soru sorup üzme endişesi taşıyarak çekingen kalabilmektedir.

Gelişmiş ülke ve Batılı ölçeklerde medeniyet standartlarına kendi ülkesinin kültürel motifleriyle ulaşma konusunda özel bir heyecan ve arzu gözlenmektedir, yönetim de buna destek sağlamaktadır. Spor konulu etkinlik ve ülkenin doğal güzellikleri GAC günlük yaşamında sıklıkla rastlanan ve toplantılarda kaynaştırma işlevi gören bir alandır.

Ülkede son yıllarda BEE (Black Economic Empowerment) terimi ile ifade edilen ve siyahların iş dünyasında güçlendirilmesi anlamında bir politika kuvvetli bir şekilde yürütülmektedir. Bu olgunun ülkenin 1994 öncesine göre büyük değişim anlamı ifade etmesi ve çok yeni olması iş görüşmelerinde hassasiyet şeklinde kendisini belli etmektedir.

KAYNAKÇA

Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu, Kayseri Ticaret Odası.

Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Bülteni, Marmaris Ticaret Odası.

Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu, OAİB.

Güney Afrika Cumhuriyeti Ülke Raporu, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ulke-profili/ekonomik-gorunum/genel-bilgiler>.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ulke-profili/ekonomik-gorunum/genel-ekonomik-durum>.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ulke-profili/ekonomik-gorunum/dogrudan-yabanci-yatirimlar>.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ulke-profili/ekonomik-gorunum/dis-ticaret>.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/guney-afrika-cumhuriyeti/ulke-profili/ekonomik-gorunum/turkiye-ile-ticaret>.